

Slutrapport delprojekt vattenskyddsområden 2004-2006

Detta har gjorts

Miljösamverkan Västra Götaland har arbetat med delprojektet om vattenskyddsområden från hösten 2004 till början av 2006. Det har syftat till att:

- Ge vägledning till kommunerna i deras arbete med att ta fram underlag för och besluta om vattenskyddsområden med föreskrifter,
- Ge stöd för miljökontorens och Länsstyrelsens tillsyn inom vattenskyddsområden, vilket bl.a. ska tillgodoses genom en gemensam tillsynskampanj (maj-november 2005), samt
- Belysa miljökontorens och länsstyrelsens tillsynsroller inom vattenskyddsområden.

En projektgrupp med deltagare från Länsstyrelsens vattenvårdsenhet och flera kommuners miljökontor samt tekniska kontor har arbetat fram en tillsynshandledning *Vattenskyddsområden, fastställande och tillsyn* (allt med stöd av miljöbalken, vattenkvalitetsfrågor med stöd av livsmedelslagstiftningen nämns bara upplysningsvis). Handledningen blev klar till slutet av april 2005 då ett seminarium om dessa frågor ordnades.

Under samma period som handledningen togs fram skrev Länsstyrelsen rapporten *Kommunala vattenskyddsområden i Västra Götalands län* (Rapport 2005:34). Det var inte i Miljösamverkans regi, men det passade bra att dessa arbeten gjordes samtidigt.

Efter tillsynskampanjens slut har en enkät i två delar skickats till länets alla tekniska kontor (VA-chefer) samt miljökontor. Enkäten syftade till att utvärdera tillsynskampanjen men också till att sammanställa kunskap om kommunernas sammantagna arbete med vattenskyddsområden.

Under arbetets gång har vi haft kontakt med Clas Magnusson på Naturvårdsverket.

På www.miljosamverkan.se finns handledningen, projektgruppsdeltagarnas namn och e-postadresser, dokumentation från seminariet den 28 april 2005, enkäten till kommunerna, en excelfil med kommunernas samtliga enkätsvar samlade, samt denna slutrapport.

Slutsatser

Projektgruppen drar följande slutsatser av resultaten:

- Mycket arbete pågår med fastställande av vattenskyddsområden, och det är många vattentäkter som bedöms få nya eller reviderade skyddsområden inom cirka två år.
- Tillsynsinsatserna under kampanjperioden var små, endast sju kommuner har bedrivit tillsyn inom sammanlagt 14 vattenskyddsområden.
- Vårt arbete låg bättre till i tiden för fastställande än för tillsyn. Vi tror att flera miljökontor är aktiva i det pågående arbetet med fastställande alternativt reviderande av vattenskyddsområden, vilket minskar utrymmet för tillsyn.
- Många behöver samordnat stöd för fortsatt arbete, t.ex. genom samarbete med grannkommuner, Länsstyrelsen, 7härads miljögrupp, GR, Vätternvårdsförbundet och för gemensamt vatten i Väneren.
- Det är positivt att i princip alla vet vem som har tillsynsansvaret inom sina skyddsområden.
- Vi fick ett stort gensvar från länets VA-chefer när det gällde att besvara enkäten, och vi tycker det är ganska bra att drygt hälften av dem uppmärksammat vårt arbete.
- Länsstyrelsens besök i tre kommuner har uppskattats av alla berörda parter och ytterligare åtta kommuner kommer därför att besökas under 2006. Från de tre genomförda besöken kunde bl.a. följande slutsatser dras:
  - a) Hur exploateringsstrycket är i en kommun avgör inte hur arbetet bedrivs inom vattenskyddet,
  - b) Det gick inte att se någon skillnad i kommunernas arbete mellan yt- respektive grundvattentäkter,
  - c) Åldern på fastställda skyddsområden med tillhörande föreskrifter avspeglas i det tillsynsarbete som görs. Om kommunen saknar skyddsområden eller dessa är gamla med otidsenliga föreskrifter läggs resurserna framförallt på att utarbeta ett nytt vattenskyddsområde och tillsynsarbetet prioriteras inte. Finns nya skydd är avgränsningen och utformningen på föreskrifterna bättre motiverade och anpassade till aktuella frågor. Då blir tillsynsfrågan mer aktuell och möjligheten och viljan att kontrollera föreskrifternas efterlevnad större.

Om miljökontorens kommande tillsyn

Ett bra verktyg för tillsyn framöver är de riskinventeringar som tas fram i samband med att många nya vattenskyddsområden beslutas.

Några har önskat checklistor för tillsynen. Vi tycker inte det är funktionellt inom ett så komplext område. Man behöver oftast fokusera på olika frågor i taget och då finns det olika checklistor att tillgå, inom Miljösamverkan t.ex. för cistertillsyn och bekämpningsmedelshantering.

Kanske bör Miljösamverkan aktualisera frågan om tillsynskampanj om några år när många nya vattenskyddsområden förväntas bli klara samt befintliga reviderade.

Sammanfattning av resultat

Sammanfattning av kommunernas enkätsvar

I Bilaga 1 finns de frågor och svarsalternativ som fanns med i enkäten.

På www.miljosamverkan.se finns en fullständig redovisning av alla enkätsvar.

Tekniska kontoren

39 av 49 kommuner har besvarat enkäten.

22 kommuner har nyligen gjort en översyn av behov av nya alternativt reviderade VSO¹.

9 planerar att göra det inom det närmaste året.

5 anser att behovet finns men prioriterar det inte.

2 anser inte att behovet finns.

I 18 kommuner (gäller 56 vattentäkter) pågår arbete med att revidera eller fastställa VSO som beräknas vara klart inom ca två år.

I 12 kommuner (57 täkter) kommer arbetet att ta mer än två år.

9 kommuner (11 täkter) anser att behovet finns men prioriterar det inte.

2 kommuner (4 täkter) anser inte att behovet finns.

21 av de tekniska kontoren har uppmärksammat vårt arbete. Medelbetyget blir 3,5 (tio har gett betyg). 3 anger att det initierat särskilda insatser i den egna kommunen, 12 svarar nej och 4 vet inte.

20 behöver samordnat stöd för fortsatt arbete med VSO. Exempel som nämns är rådgivning, information och råd inför kontakt med boende och verksamhetsutövare, samarbete med grannkommuner, Länsstyrelsen, inom ramen för GR (Göteborgsregionens kommunalförbund), Vätternvårdsförbundet eller för gemensamt vatten i Väneren.

Miljökontoren

28 av 49 miljökontor har besvarat enkäten.

7 kommuner har bedrivit tillsyn under kampanjtiden: Göteborg, Härryda, Mariestad, Mark, Mellerud, Orust och Stenungsund. Sammanlagt gäller det 14 VSO.

Några har valt att rikta in sig på tillsyn med stöd av föreskrifter, några genom att välja ut ett eller några ämnesområden.

Några kommentarer visar att man arbetar med VSO men satsar resurserna på fastställande av nya VSO. Någon pekar på för hög arbetsbelastning som skäl till att man inte deltagit i tillsynskampanjen.

23 har kontaktat tekniska kontoret angående behov av bättre skydd av vattentäkter.

Kommentarerna visar att vissa arbetar kontinuerligt med frågan, medan andra satsat på särskilda insatser till exempel utbildning eller vid tillsyn. I vissa kommuner behöver man inte lyfta frågan extra eftersom tekniska prioriterar frågorna.

12 miljökontor ingår i någon form av samverkansgrupp inom kommunen avseende VSO, 15 inte.

---

¹ VSO är en förkortning av vattenskyddsområde

Alla utom två svarar att de vet vem som har tillsynsansvaret inom alla VSO i sina kommuner. Vissa förtydligar också sitt svar genom att lägga till att det är man själv som har tillsynsansvaret.

20 har tagit del av vårt arbete, och medelbetyget blir 4 (sjutton har gett betyg). Några avser endast seminariet. Tre hade önskat checklistor för tillsynen. En kommun kommenterar att checklistor inte behövs.

7 svarar att vårt arbete initierat särskilda insatser hos dem, 9 nej, 2 vet inte.

16 behöver samordnat stöd för fortsatt arbete med VSO, framför allt stöd för tillsynen, samarbete med andra kommuner m.m. Några föreslår att frågorna skulle kunna följas upp t.ex. inom ramen för Miljösamverkan.

Resultat Länsstyrelsens tillsynsinsatser

I Bilaga 2 finns en mer utförlig beskrivning av Länsstyrelsens arbetsätt och slutsatser.

Under perioden besökte personal från Länsstyrelsen tre kommuner, Härryda, Karlsborg och Bengtsfors. Vid mötet deltog personal som för kommunens räkning arbetar med frågor med anknytning till vattenskydd vid tekniska kontoret, miljökontoret, fysisk planering och räddningstjänst. Berörda politiker bjöds in och deltog på två av orterna.

En dagordning skickades ut före mötet. Bland annat följande punkter var aktuella: Bakgrunden till besöket, kommunens organisation, vattenförsörjning inklusive vattenkvalitet, fysisk planering och hur vattenförsörjning och vattenskydd hanteras i planeringen, beredskap, planer avseende revidering av fastställt skydd, tillsyn.

Vid mötet diskuterades även vilka förväntningar deltagarna hade inför mötet och vad mötet givit för olika parter. Diskussionen vid mötet visade att det är nyttigt att sitta ned med ett ämne med representanter från olika delar av kommunen och Länsstyrelsen. Behovet av stöd från Länsstyrelsen varierar, men är alltid välkommet. Ofta efterfrågades hjälp med hur information till medborgare kan ges, hur tillsynsåtgärder bör samordnas och att bedömningen bör likriktas mellan kommunerna. Kommunens arbete med vattenskyddsfrågan varierar likaså hur mycket frågan diskuterats med kommunpolitiker och andra berörda.

För projektgruppen,

Cecilia Lunder

Projektledare Miljösamverkan Västra Götaland

Följande frågor och svarsalternativ fanns med i enkäten om vattenskyddsområden till länets samtliga tekniska kontor (denna sida) och miljökontor (nästa sida)

Tekniska kontoret (eller motsvarande)

T1. Har en översyn av behov av nya och/eller reviderade skyddsområden nyligen gjorts? T.ex. med anledning av rapporten *Kommunala vattenskyddsområden i Västra Götalands län (Rapport 2005:34)*.

- Ja
- Nej, men vi planerar att göra det inom det närmaste året
- Nej, behovet finns men det är inte prioriterat
- Nej, vi anser inte att behovet finns

T2. Pågår arbete med att revidera eller fastställa nya vattenskyddsområden?

- Ja, med fastställande inom ca 2 år, gäller antal vattentäkter:
- Ja, arbetet beräknas ta längre tid än 2 år, gäller antal vattentäkter:
- Nej, vi anser inte att behovet finns, gäller antal vattentäkter:
- Nej. Behov finns, men arbetet är inte prioriterat, gäller antal vattentäkter:

T3. Har ni uppmärksammat Miljösamverkans arbete om vattenskyddsområden?

- Ja
- Nej

T4 a) Betygsätt Miljösamverkans stöd för ert arbete på skalan 1 – 5 (där 5 är bäst)

b) Har det initierat något särskilt arbete inom er kommun?

- Ja
- Nej
- Vet inte

T5. Behöver ni samordnat stöd för fortsatt arbete med vattenskyddsområden?

- Ja
- Nej

Miljökontoret (eller motsvarande)

M1. Har ni bedrivit någon tillsyn inom vattenskyddsområden under kampanjtiden?

Vi avser utöver vanlig ärendehantering, både vattentäkter som har resp. inte har fastställda vattenskyddsområden

Ja. Gäller *sammanlagt* antal vattentäkter:

Nej

M2. Hur riktade ni in er tillsyn?

Med stöd av föreskrifter inom fastställda vattenskyddsområden (antal vattentäkter:)

Med stöd av lokala hälsoskyddsföreskrifter (antal vattentäkter:)

Genom att välja ett eller flera ämnesområden ((antal vattentäkter: Kan gälla både vattentäkter med och utan fastställda vattenskyddsområden). Kryssa för vilket eller vilka ämnesområden: Värmepumpar, bekämpningsmedel, kemikaliehantering, enskilda avlopp, infrastruktur, släckvatten och andra risker vid brand/olycka, dagvatten och översvämningar, annat.

M3. Har ni tagit kontakt med tekniska angående behov av bättre skydd av vattentäkter?

Ja

Nej

M4. Finns det någon samverkansgrupp (eller liknande) om vattenskydd i kommunen där ni deltar?

Ja

Nej

M5. Vet ni vem som har tillsynsansvaret inom alla skyddsområden i er kommun?

Ja

Nej

M6. Har ni tagit del av Miljösamverkans arbete om vattenskyddsområden?

Ja

Nej

M7 a) Betygsätt Miljösamverkans stöd för ert tillsynsarbete på skalan 1 – 5

b) Har det initierat något särskilt arbete inom er kommun?

Ja

Nej

Vet inte

M8. Behöver ni samordnat stöd för fortsatt arbete med vattenskyddsområden?

Ja

Nej

Länsstyrelsens arbete inom ramen för tillsynskampanjen

Under kampanjtiden planerades och genomfördes besök i tre kommuner.

Urval av kommuner

Urvalet grundade sig på:

- Resultat av inventering av kommunala vattentäkter i länet och aktuella vattenskydd.
- Hur hårt exploateringsstrycket är på kommunen.
- Olika typer av vattentäkter (yt- respektive grundvatten).
- Nyare och äldre beslut om vattenskydd och eventuella lokala föreskrifter.
- Inga pågående diskussioner med Länsstyrelsen i frågan.

Tillsynsbesök

Under perioden besökte personal från Länsstyrelsen Härryda, Karlsborg och Bengtsfors kommuner. Vid mötet deltog personal som för kommunens räkning arbetar med frågor med anknytning till vattenskydd vid tekniska kontoret, miljökontoret, fysisk planering och räddningstjänst. Berörda politiker bjöds in och deltog på två av orterna.

Inför besöket studerades aktuella vattenskydds-föreskrifter, eventuella lokala föreskrifter där vattenskydd reglerats, översiktsplan och andra dokument avseende fysisk planering, beredskapsplan samt kommunens information om vattenförsörjning och vattenskydd på hemsidan.

En dagordning skickades ut före mötet och följande punkter var aktuella:

- Länsstyrelsen presenterar sig och bakgrunden till besöket
- Kommunen presenterar sig, deltagare och kort om organisationen
- Kommunens vattenförsörjning inklusive vattenkvalitet
- Fysisk planering och hur vattenförsörjning och vattenskydd hanteras i planeringen
- Beredskap, akuta åtgärder och planering
- Vad har kommunen för planer avseende revidering av fastställt skydd
- Tillsyn, hur hanteras ärenden etc

Vid mötet diskuterades även vilka förväntningar deltagarna hade inför mötet och vad mötet givit för olika parter. Diskussionen vid mötet visade att det är nyttigt att sitta ned med ett ämne med representanter från olika delar av kommunen och Länsstyrelsen. Behovet av stöd från Länsstyrelsen varierar, men är alltid välkommet. Ofta efterfrågades hjälp med hur

information till medborgare kan ges, hur tillsynsåtgärder bör samordnas och att bedömningen bör likriktas mellan kommunerna. Kommunens arbete med vattenskyddsfrågan varierar likaså hur mycket frågan diskuterats med kommunpolitiker och andra berörda.

Efter mötet skrevs ett protokoll.

Slutsatser

Efter mötet i Härryda uppmärksammade Göteborgs-Posten Länsstyrelsens besök i en kort notis.

Tanken med att titta på hur hårt trycket på exploatering är i en kommun var, att en expansiv kommun har å ena sidan högre tryck på markanvändningen och kan förvänta fler diskussioner med sakägare och fler ärenden kopplade till föreskrifterna, å andra sidan lättare att få resurser till kommunen att arbeta med frågorna. En kommun med lägre tryck antogs ha den omvända situationen. Vår bedömning är att hur exploateringstrycket är i en kommun avgör inte hur arbetet bedrivs inom vattenskyddet.

Det gick inte att se någon skillnad i kommunernas arbete mellan yt- respektive grundvattentäkter.

Åldern på fastställda skyddsområden med tillhörande föreskrifter avspeglas i det tillsynsarbete som görs. Om kommunen saknar skyddsområden eller dessa är gamla med otidsenliga föreskrifter läggs resurserna framförallt på att utarbeta ett nytt vattenskyddsområde och tillsynsarbetet prioriteras inte. Finns nya skydd är avgränsningen och utformningen på föreskrifterna bättre motiverade och anpassade till aktuella frågor. Då blir tillsynsfrågan mer aktuell och möjligheten och viljan att kontrollera föreskrifternas efterlevnad större.

Mot bakgrund av att besöken uppfyllt syftet med tillsynskampanjen, att för varje enskild kommun diskutera aktuellt vattenskyddsarbete, och att de uppskattats av de utvalda kommunerna har Länsstyrelsen beslutat att under det närmaste året besöka åtta kommuner. Besöken kommer att gå till på motsvarande sätt. Urvalet av kommuner har denna gång utgått från den inventering av aktuella vattenskydd som gjordes under 2003 så vitt inte arbete just pågår inom kommunen med att revidera eller ta fram nya skyddsområden.